

izvirni znanstveni članek
prejeto: 2001-01-20

UDK 911.3:312

ČEZMEJNE PROSTORSKE VEZI NA TROMEJI MED ITALIJO, SLOVENIJO IN HRVAŠKO

Milan BUFON

Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, SI-1000 Ljubljana, Aškerčeva cesta 2
e-mail: milan.bufon@zrs-kp.si

IZVLEČEK

Članek prikazuje nekatere rezultate raziskovalnega projekta, ki obravnava obmejni položaj v Slovenski Istri in čezmejne odnose na "tromeji" med Slovenijo, Italijo in Hrvaško. Rezultati raziskovanja temeljijo na ugotovitvah široko zastavljenega anketiranja, ki je zajelo nad 750 družinskih okolij v kakih 50 izbranih mikroobmočjih vzdolž slovensko-italijanske in slovensko-hrvaške meje v Istri ter v notranjosti tako slovenskega kot hrvaškega dela Istre. Polotok se tako kaže kot posebno obmejno in kontaktno območje, v katerem se prepletajo lokalni, regionalni in širši aspekti čezmejnega komuniciranja. Članek podrobneje prikazuje lokalne potenciale čezmejnega povezovanja na področju prostorske mobilnosti prebivalstva ter ustvarjenih sorodstvenih in drugih medosebnih vezi, v nadaljevanju pa obstoječo intenzivnost čezmejnega gibanja in motivacije zanj. V zaključku je podana še primerjava strukture čezmejnih vezi na območju Istre v odnosu do že raziskanega goriškega območja ob slovensko-italijanski meji.

Ključne besede: "tromeja" med Slovenijo, Italijo in Hrvaško, Istra, prostorske vezi obmejnega prebivalstva, funkcionalna povezanost obmejnega prostora

LEGAMI SPAZIALI TRANSFRONTALIERI NELL'AREA DI CONTATTO TRA ITALIA, SLOVENIA E CROAZIA

SINTESI

L'articolo presenta alcuni risultati di un recente progetto di ricerca che ha per oggetto di studio la situazione confinaria nell'Istria slovena e le relazioni transconfinarie nell'area di contatto tra Slovenia, Italia e Croazia. I risultati si fondano su una ricerca sul campo di largo raggio che ha interessato più di 750 ambienti familiari in circa 50 micro-regioni, selezionate lungo il confine italo-sloveno, quello sloveno-croato e all'interno dell'Istria slovena e croata. La penisola si presenta quindi come un'area di confine e di contatto particolare, nella quale gli aspetti locali della comunicazione transconfinaria si intrecciano con quelli regionali e più vasti. L'articolo presenta in maggiore dettaglio le potenzialità per la comunicazione transconfinaria che derivano dalla mobilità spaziale della popolazione locale e dalle relazioni di parentela ed interpersonali esistenti. In seguito viene discussa l'attuale intensità delle comunicazioni transconfinarie, come pure le motivazioni per i movimenti transconfinari. L'articolo si conclude con un raffronto tra la realtà riscontrata nell'area istriana con quella in un'area precedentemente studiata lungo il confine italo-sloveno, e cioè il Goriziano.

Parole chiave: Area di confine tra Slovenia, Italia e Croazia, Istra, relazioni spaziali tra la popolazione di confine, relazioni funzionali tra le aree di confine

UVOD IN PREDSTAVITEV ISTRSKEGA OBMEJNEGA OBMOČJA

V razpravi so prikazani prvi rezultati terenske raziskave, ki je bila povečini opravljena v letu 1997 (deloma pa tudi ob koncu leta 1996 in v začetku leta 1998) in je zajela nad 750 gospodinjstev na območju Slovenske Istre ter v sosednjih obmejnih krajih v Italiji in na Hrvaškem. Z anketiranje v izbranih območjih te zanimive "tromeje" smo želeli ugotoviti spremembe, predvsem pa sedanje stanje glede usmerjenosti in intenzitete čezmejnih odnosov kot tudi vrednotenja obmejnosti in sosedov v tem verjetno najbolj reprezentativnem slovenskem obmejnem območju, ki je med vsemi tudi najbolj urbanizirano in izrazito regionalno opredeljeno.

Struktura ankete in metodologija terenskega dela ter analize pridobljenih podatkov sledita teoretično-metodološkim nastavkom, ki jih je avtor tega prispevka razvil že pri pripravi svoje doktorske disertacije na primeru goriške obmejne regije (Bufon, 1995). To metodo so nato uporabili tudi drugi raziskovalci za nekatera druga slovenska obmejna območja v okviru različnih raziskovalnih projektov (glej na primer Ravbar, 1999; Kržišnik-Bukić, 1999). Pričujoča raziskava je bila opravljena v sklopu večletnega temeljnega raziskovalnega projekta "Funkcija obmejnih in etnično mešanih območij v prekomejnih integracijskih procesih države Slovenije - primer Slovenske Istre", ki ga je Ministrstvo za znanost in tehnologijo RS financiralo v obdobju 1996-1998 in je bil nato podaljšan do junija 2001 ter razširjen še na druga slovenska obmejna območja (doslej so bile s pomočjo

študentov Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani pri predmetu "Politična geografija" opravljene dodatne ankete še vzdolž celotne slovensko-italijanske in dela slovensko-madžarske meje, terensko delo pa se nadaljuje tudi vzdolž slovensko-avstrijske ter dela slovensko-hrvaške meje). S tem bo predvidoma do konca leta 2001 enotno obdelan celoten slovenski obmejni pas, tako da bo različne obmejne dele mogoče tudi med seboj primerjati in jih rangirati oziroma tipizirati po stopnji kvalitete in intenzitete čezmejnih odnosov ter hkrati ugotoviti faktorje za razlike v pojavnih oblikah obmejnosti oziroma obstoj večje ali manjše predispozicije obmejnega prebivalstva do čezmejnega sodelovanja.

Tako kot v primeru goriške obmejne regije, je bila tudi v primeru "istrske tromeje" izbira anketirancev dokaj naključna (prednost so imeli avtohtoni prebivalci, vendar je anketiranje zajelo tudi priseljeno prebivalstvo, zlasti v urbanih središčih Slovenske Istre), medtem ko je izbira krajev opravljanja ankete sledila čisto drugačnim kriterijem. Izbranih je bilo namreč 15 zaključenih enot, po dve na vsaki strani slovensko-italijanskega obmejnega območja ter po štiri na vsaki strani slovensko-hrvaškega obmejnega območja; ob teh smo v okviru preostale Slovenske Istre kot posebni enoti obdelali še priobalno urbano območje s Koprom, Izolo in Piranom ter notranje podeželsko območje v pasu Šmarje-Marezige-Sv. Anton-Dekani, medtem ko smo na hrvaški strani zunaj ožjega obmejnega pasu ankete opravili še na območju Buj in Buzeta.

Tab. 1: Različne stopnje generalizacije pojavnih vrednosti pri primerjavi obmejnosti na območju "istrske tromeje".

Tab. 1: Various degrees of generalisation of semblance values in comparison of the cross-border character in the Istrian "three-border" area.

1. Osnovna območja	2. Conalna območja	3. Širša območja	4. Državna območja
A1 Ankaran-Tinjan	A1 Sl. obm. pas z It.	A1 Obm. Sl. Istra	A Slov. del Istre
A2 Osp	A2 Sl. obm. pas s Hr.	A2 Ostala Sl. Istra	B It. del Istre
A3 Sečovlje-Dragonja	A3 Urbana Sl. Istra	B1 It. obm. pas s Sl.	C Hr. del Istre
A4 Krkavče-Koštabona	A4 Notranja Sl. Istra	C1 Hr. obm. pas s Sl.	
A5 Boršt-Pregara	B1 It. obm. pas s Sl.	C2 Notranja hr. Istra	
A6 Sočerga	C1 Hr. obm. pas s Sl.		
A7 Urbana Sl. Istra	C2 Notranja hr. Istra		
A8 Notranja Sl. Istra			
B1 Milje			
B2 Dolina			
C1 Valica-Kaštel			
C2 Momjan			
C3 Kučibreg-Zrenj			
C4 Štrped			
C5 Notranja hr. Istra			

Skupno je bilo v Sloveniji opravljenih 51% anket, na Hrvaškem 38% in v Italiji 11%, kar nekako ustreza distribuciji prebivalstva znotraj obravnavanega obmejnega prostora. Od tega je bilo v italijansko-slovenskem obmejnem pasu narejenih 22,5%, v hrvaško-slovenskem pa 48% anket. Preostalih približno 30% anket, ki so bile opravljene zunaj ožjega obmejnega pasu, je dajalo kontrolne vrednosti, s katerimi smo lahko primerjali pridobljene rezultate v obmejnih conah in s tem testirali vpliv meje oziroma bivanja v njeni bližini na vrednotenje obmejnosti in samo vedenje prebivalstva glede na sosednja območja.

Glede posameznih osnovnih območij ali mikro-sistemov naj omenimo, da enoti A1 in B1 ponazarjata na Miljskem polotoku urbanizirani del slovensko-italijanskega "istrskega" obmejnega pasu, ki je hkrati tudi prometno zelo prepusten (dva mednarodna in trije maloobmejni prehodi na manj kot 9 km dolgi mejni črti), tako na lokalnem kot regionalnem in mednarodnem nivoju. Na tem obmejnem odseku je število čezmejnih prehodov potnikov v letu 1998 doseglo kar 17,6 milijonov, od tega je 44% pripadalo obmejnemu prometu.

Drugačno podobo imata enoti A2 in B2, ki obsegata na slovenski strani "kraški" del Slovenske Istre (naselja Gabrovica pri Črnem Kalu, Osp, Kastelec in Socerb), na italijanski pa pretežno s Slovenci poseljeni obmejni predel občine Dolina (naselja Križpot, Mačkovlje, Prebeneg in Dolina). Na tem obmejnem odseku se na približno 3,5 km dolgi mejni črti srečamo z dvema maloobmejnima prehodoma, kjer so leta 1998 registrirali skupno okrog 230 tisoč prehodov potnikov.

Enoti A3 in C1 na slovensko-hrvaški meji sta v nekem smislu sorodni enotam A1 in B1, saj v prometnem pogledu tvorita najbolj "živahen" del istrskega odseka te meje, medtem ko sta si glede urbane strukture precej bolj različni, saj je hrvaški del tega obmejnega odseka (razložena naselja od Valice do Kaštela in Kremenj) neprimerno manj urbaniziran od slovenskega (naselja od Parecaga do Dragonje in Sv. Petra). Tu se na kakih 8 km dolgi mejni črti srečujemo z dvema mednarodnima mejnima prehodoma, ki omogočata, še posebno v poletni sezoni, širšo komunikacijo med Hrvaško Istro, Italijo in srednjo Evropo ter sta v letu 1998 zabeležila skupaj 13,3 milijonov potnikov.

Naslednji dve enoti (A4 in C2) obsegata perifernejši, a vendar razmeroma gosto poseljeni "notranji" obmejni predel vzdolž reke Dragonje, ki vključuje na slovenski strani naselja Krkavče, Puče in Koštabona, na hrvaški pa Momjan, Skorušico, Brda in Brič. Tu je spričo orografske razčlenjenosti neposredna prometna komunikacija med obema obmejnima enotama mnogo težja, kar pa v preteklosti ni omejevalo medkrajevnih stikov in izmenjav. Edina cestna vez med enotama je danes lokalna cesta med obema Bričema, kjer uradno ni mejnega prehoda, vendar lahko lokalno prebivalstvo po potrebi tu mejo prosto prečka.

Podoben, a še bolj poudarjeno periferni značaj, zlasti na hrvaški strani, imata obmejni enoti A5 in C3, ki vključujeta na slovenski strani naselja Labor, Boršt, Topolovec, Žrnjovec, Hrvoji, Gradin, Brezovica, Abitanti, Pregara, Brežinarji in Abrami, na hrvaški pa Kučibreg, Butori, Čepić, Šorgi, Jakusi in Zrenj. Na okrog 13 km dolgem mejnem odseku lahko lokalno prebivalstvu mejo prečka na lokalnih cestah, ki povezujejo Kučibreg s Hrvoji, Škrliče z Močunigi, Brezovico s Čepićem oziroma Šorgi ter Tuniše s Kluni, vendar za vse te bolj ali manj "spontane" oziroma občasne oblike čezmejne komunikacije ne obstajajo nikakršni statistični podatki.

Zadnji "istrski" slovensko-hrvaški obmejni odsek pred orografsko pregrado, ki jo sestavljata Podgorski Kras s Čičarijo, vključuje enoti A6 in C4. Ta obsega na slovenski strani nekoliko manjše območje okrog Sočerge (vključno s Tuljaki, Sokoliči, Peraji, Movražem in Dvori), na hrvaški strani pa nekoliko širši predel nad Buzetom s kraji Žonti, Seljaci, Škuljari, Šalež, Ugrini, Črnica, Štrped, Perci in Krbavčici. V tem obmejnem odseku je čezmejna komunikacija mogoča le prek mednarodnega mejnega prehoda Sočerga, ki omogoča tudi širšo regionalno zvezo med Trstom in Koprom ter notranjo hrvaško Istro in Kvarnerjem in je v letu 1998 registriral 2,3 milijona potnikov.

PROSTORSKE VEZI OBMEJNEGA PREBIVALSTVA

Priseljevanje družinskih članov

Iz tabele je razvidno, da so v vseh območjih, razen v urbanem delu Slovenske Istre, kjer se v tem pogledu razlikujejo starši intervjuvanih, najbolj mobilna "kategorija" prebivalstva "zakonci". V obmejnem območju občine Dolina je mobilnost zakoncev celo več kot dvakrat višja kot pri drugih družinskih članih. V splošnem pa so si razna obmejna območja dokaj sorodna, tako da znaša skupna mera mobilnosti ob slovensko-italijanski meji okrog 60%, ob slovensko-hrvaški meji pa nekaj več kot 35%; v preostali Slovenski Istri je najvišja, saj presega 75%, v "notranjem" delu Hrvaške Istre pa sega le nekaj nad 60%. Skupno je ta mera mobilnosti skorajda enaka v slovenskem in italijanskem delu obravnavanega območja (skoraj 60%), medtem ko je na hrvaški strani nekoliko nižja (okrog 50%).

Glede smeri priselitev v posamezna območja opazimo, da so se v enoto Ankaran-Tinjan intervjuvanci in njihovi zakonci priselili večinoma iz Kopra ter Bosne in Hercegovine. Tema dvema območjema se pri kategoriji "očetov" pridružujejo še območja Goriške, Ljubljane in Štajerske, pri "materah" pa zlasti Goriške. V enoti Osp se pri očetih in zlasti materah intervjuvancev razlikuje le bližnje območje Črnega Kala, medtem ko so pri zakoncih najbolj zastopana območja Brkinov in okoliških naselij, v manjši meri pa Črni Kal ter Koper z okolico. V enoti Sečovlje-Dragonja je pri intervjuvancih in za-

Tab. 2: Prostorska mobilnost anketiranih in njihovih bližnjih (deleži rojenih zunaj območja bivanja) ter skupna mera mobilnosti po območjih (srednja vrednost deležev).**Tab. 2: Spatial mobility of the questioned people and their nearest relatives (share of those born outside their place of residence) and joint degree of mobility per separate areas (mean share value).**

Območje	Anketiranec	Oče	Mati	Zakonec	Skupna mera mobilnosti
A1-A2	49,4	55,2	68,7	76,4	62,4
B1-B2	36,4	53,0	53,6	88,0	57,8
A3-A6	29,5	25,4	34,4	55,0	36,1
C1-C4	26,0	30,6	36,0	53,4	36,5
A7-A8	72,3	81,4	83,0	73,1	77,5
C5	62,1	60,6	62,2	65,2	62,5
A	50,4	54,0	62,0	68,2	58,7
B	36,4	53,0	53,6	88,0	57,8
C	44,1	45,6	49,1	59,3	49,5

koncih najbolj zastopan Koper z okolico, pri njihovih starših pa Ljubljana z okolico. V enoti Boršt-Pregara je opaziti večjo priselitveno dinamiko le pri zakoncih intervjuvancev, ki deloma izhajajo iz koprškega območja. Podobno zadeva v enoti Sočerga priseljevanje le žensko prebivalstvo: matere intervjuvancev delno izhajajo iz sosednje hrvaške enote Štrped, zakonci pa prav tako iz Štrpeda, a tudi iz notranje Slovenske Istre, zlasti Kubeda in Gračišča, ter širšega območja Buzeta.

V območju notranje Slovenske Istre zadevajo priselitve predvsem kategorijo očetov intervjuvancev, ki izvirajo iz urbanega dela Slovenske Istre, a tudi iz Štajerske (od tod je tudi dobršen del priseljenih mater) in Notranjske, medtem ko večina zakoncev izhaja iz območja Kopra. Najbolj dinamično je seveda urbano območje Slovenske Istre, kamor so se intervjuvanci priselili iz Notranjske, Štajerske, Buzeta in okolice, območja Boršta-Pregare, Goriške in Gorenjske; pri njihovih očetih prevladujejo območja Buzeta in okolice, širšega območja Brkinov, Goriške, območje Boršta-Pregare, Štajerska, a tudi širše območje Ljubljane, Gorenjske in Krasa; pri materah so izraziteje zastopana območja Goriške, Štajerske, Notranjske, Brkinov in Buzeta, pri zakoncih pa območja Goriške, Ljubljane z okolico, Bosne in Hercegovine, Notranjske in notranje Slovenske Istre.

V obmejnem območju Milj je pri priseljencih v vseh kategorijah najbolj zastopan Trst z okolico, le pri očetih so izrazitejše tudi priselitve iz sosednjega slovenskega obmejnega območja, Kopra in okolice ter drugih krajev v Italiji zunaj dežele Furlanije-Juljske krajine; pri zakoncih je kot sekundarno izvirno območje zastopan tudi Koper z okolico. Tudi v enoti Dolina izvira večina priseljencev iz Trsta z okolico; pri materah intervjuvancev sta zastopana še sosednje slovensko obmejno območje ter Videm z okolico, pri zakoncih pa Koper z okolico.

V hrvaški obmejni enoti Valica-Kaštel so se in-

tervjuvanci deloma priselili iz širšega območja Buj, Umaga in Kopra, njihovi očetje in zakonci iz Umaga in Buj, matere pa pretežno iz Buj in okolice. To območje prevladuje tudi pri priseljencih v enoti Momjan, ki se mu pri zakoncih pridružujeta še območji Buzeta in Pazina. Buzet z okolico je glavno izvirno območje priseljencev v enoto Kučibreg-Zrenj; le pri materah in zakoncih so ob njem zastopana še območja notranje in južne Hrvaške Istre ter Štrpeda oziroma Umaga. Še izrazitejšo navezanost na bližnji Buzet z okolico izkazuje poslednja hrvaška obmejna enota Štrpeda, kjer se le pri zakoncih intervjuvancev kot sekundarno priselitveno območje javlja širše območje Reke. V notranji Hrvaški Istri, se pravi v območju Buj in Buzeta, izhaja večina priseljenih v vseh kategorijah iz okolice Pazina; pri starših intervjuvancev se kot sekundarno območje javlja tudi zadarsko oziroma dalmatinsko območje, pri zakoncih pa zlasti območje Poreč-Pula in Reka z okolico.

Izseljevanje družinskih članov

Še bolj kot priselitveno je za obravnavano območje, zlasti za njegov obmejni del, značilno izselitveno gibanje prebivalstva, saj se je iz skoraj 75% v anketo zajetih gospodinjstev eden ali več družinskih članov izselilo v drug kraj. Glede na zgornjo povprečno vrednost je večja tendenco k izseljevanju mogoče ugotoviti za osnovna območja Sočerga, Osp, Kučibreg-Zrenj, Valica-Kaštel in Boršt-Pregara, kjer je ta pojav zajel okrog 90% ali več družin, manjšo pa zlasti v območjih Dolina, Milje ter v urbanem in notranjem delu Slovenske Istre, kjer je izseljevanje zadevalo le od 45% do 60% anketiranih gospodinjstev. V skupnem pogledu je izseljevanje še zlasti značilno za obe strani slovensko-hrvaškega obmejnega območja in preostalo hrvaško Istro, kjer v povprečju ta pojav zadeva okrog 85% intervjuvanih družin. Na osnovi razmerja med dinamiko priselitev

oziroma skupno mero mobilnosti in obsegom izselitvenih gibanj lahko izvedemo tudi okvirno tipologijo posameznih območij z ozirom na njihovo selitveno bilanco.

Tab. 3: Selitvena bilanca na območju istrske "tromeje".
Tab. 3: Migration balance in the Istrian "three-border" area.

Območje	Srednji delež pris. druž. članov	Srednji delež izsel. druž. članov
A1-A2	63	83
B1-B2	58	50
A3-A6	36	84
C1-C4	37	85
A7-A8	78	62
C5	63	85
A	59	76
B	58	50
C	50	85

Tabela selitvene bilance dokaj nazorno prikazuje sorodnosti in razlike v migracijski orientaciji posameznih območij istrske "tromeje". Na eni strani imamo številne obmejne predele, kjer izselitvena praksa daleč presega priselitvene tokove; takšne so predvsem osnovne enote Sočerga, Boršt-Pregara, Osp, Kucibreg-Zrenj, Štrped, Valica-Kaštel in Krkavče-Koštabona, kjer je selitvena bilanca negativna od 45% do 80%. Na drugi strani pa so manj številne osnovne enote, kjer priselitveni tokovi presega izselitvene: notranja Slovenska Istra ter enoti Milje in Ankaran-Tinjan (pozitivno razmerje gre v teh enotah od okrog 10% do okrog 30%). Med tema dvema tipologijama lokalnih selitvenih praks so še nekatere enote, kjer opazamo določeno ravnovesje med izselitvami in priselitvami v družinskih okoljih: to so urbano območje Slovenske Istre ter osnovni enoti Dolina in Sečovlje-Dragonja (tu se razmerje med priselitvenimi in izselitvenimi deleži giblje od -5% do +5%). V skupnem pogledu se po izselitveni praksi dokaj razlikuje slovensko-hrvaško obmejno območje (tu je negativna bilanca na obeh straneh skoraj 50%) pred slovenskim delom slovensko-italijanskega mejnega območja in "notranjo" Hrvaško Istro z negativno bilanco okrog 20%. Kot pretežno priselitveni območji se izkazeta preostala Slovenska Istra in italijanski del slovensko-italijanske meje, kjer se pozitivna selitvena bilanca giblje v povprečju med 10% in 15%. Končna selitvena bilanca po državnih delih pokaže relativno visoko težnjo k izseljevanju na Hrvaškem, rahlo prevlado izselitvenih praks nad priselitvenimi v Sloveniji in rahlo prevlado priselitvenih praks nad izselitvenimi v Italiji.

Pri navedbah krajev oziroma območij, kamor so se

družinski člani izseljevali, ni opaziti izrazitejša disperznosti (srednja mera disperznosti je 2,3), kar pomeni, da se je večji del izseljenih družinskih članov izselil v povprečju v dva različna kraja ali območji. V skupnem pogledu po številu navedb prevladuje Trst (17%) pred Koprom in drugimi italijanskimi mesti zunaj Furlanije-Juljske krajine (okrog 10% navedb). Tem trem glavnim izselitvenim območjem nato sledijo Severna Amerika, Ljubljana, Izola, Avstralija, Reka, Nemčija, južna Istra, Videm, Argentina, Umag in Milje. Kakor je razvidno iz priložene preglednice, pa je orientacija posameznih obmejnih predelov pri izbiri kraja oziroma območja izselitve nekoliko različna. V slovenskem obmejnem območju z Italijo daleč prevladujeta Trst in Koper (okrog 20% navedb) pred Ljubljano in sosednjo občino Dolina, medtem ko v slovenskem obmejnem območju s Hrvaško prevladuje Trst (nad 27% navedb) pred Koprom in Izolo (od 10% do 15% navedb). V italijanskem obmejnem pasu se od drugih prav tako razlikuje Trst (32% navedb) pred Avstralijo, Miljami in drugimi mesti v Italiji zunaj Furlanije-Juljske krajine (vsa tri območja beležijo nekaj nad 10% navedb). V hrvaškem obmejnem pasu pa je izrazitejša izseljevanje v bolj oddaljena italijanska mesta zunaj dežele Furlanije-Juljske krajine (22% navedb), ki jim sledijo Trst, Reka, Koper, Videm, mesta v južni Istri, Amerika in Umag (od 5% do 10% navedb). Razlike so tudi med urbanim in "notranjim" delom preostale Slovenske Istre: prvi je nekoliko izraziteje usmerjen v Ljubljano (15% navedb), ki ji sledijo Koper, Amerika in Trst (od 10% do 13% navedb), drugi pa pretežno v Koper (15% navedb), pred Ameriko, Ljubljano in Trstom (okrog 10% navedb). Končno daje "notranji" del Hrvaške Istre rahlo prednost Trstu (13% navedb) pred drugimi italijanskimi mesti zunaj Furlanije-Juljske krajine, mesti v južni Istri in Ameriko (okrog 10% navedb).

Različne navedbe smo združili tudi po glavnih območjih in tako dobili primerljivejšo strukturo izselitvenih gibanj med posameznimi predeli istrske "tromeje", ki jo prikazuje Tabela 5.

Kakor je razvidno, je pri izselitvah slovenski obmejni pas z Italijo v večji meri usmerjen v sosednjo Italijo kakor pa slovenski obmejni pas s Hrvaško, kjer prevladujejo "interne" selitve na območju Slovenske Istre. Tu je tudi orientacija k sosednjemu hrvaškemu ozemlju relativno največja, čeprav ostaja vendarle v absolutnem pogledu dokaj skromna. Še bolj skromna je usmerjenost k sosedom v italijanskem obmejnem pasu s Slovenijo, kjer daleč dominirajo selitve v druge bližnje in bolj oddaljene kraje v Italiji. Zanimivo je, da je hrvaški obmejni pas s Slovenijo skorajda enakomerno usmerjen v Slovensko Istro, kraje v Hrvaški Istri ter v italijansko obmejno območje, čeprav tudi tu prevladujejo izselitve v italijanska mesta zunaj Furlanije-Juljske krajine. Nižjo stopnjo "obmejnosti" pri čezmejnih selitvah izkazuje

Tab. 4: Kraji in območja izseljevanja družinskih članov (v % navedb).**Tab. 4: Places and areas of migration by family members (in % of statements).**

Skupaj obravnavano območje		Slov. obmejni pas z Italijo		Slov. obmejni pas s Hrvaško	
Trst	17,0	Trst	21,6	Trst	27,3
Koper	10,7	Koper	20,0	Koper	14,2
Italija izven F-Jk	10,3	Ljubljana	8,0	Izola	10,9
Sev. Amerika	6,0	Dolina	6,4	Sev. Amerika	4,3
Ljubljana	4,8	Ankaran-Tinjan	4,8	Avstralija	4,3
Izola	4,6	Sev. Amerika	4,0	Argentina	4,1
Avstralija	4,0	Milje	4,0	Ljubljana	3,5
Reka	4,0	Nemčija	4,0	Italija izven F-Jk	3,5
Nemčija	2,9	Avstralija	3,2		
Poreč-Pula	2,8				
Videm	2,5	Ital. obmejni pas s Slovenijo		Hrv. obmejni pas s Slovenijo	
Argentina	2,2	Trst	32,4	Italija izven F-Jk	22,4
Umag	1,9	Avstralija	12,7	Trst	8,0
Milje	1,8	Milje	11,3	Reka	7,8
		Italija izven F-Jk	11,3	Koper	6,8
		Argentina	5,6	Videm	6,1
		Sev. Amerika	4,2	Poreč-Pula	5,7
		Dolina	4,2	Sev. Amerika	5,2
		Nemčija	4,2	Umag	4,7
				Nemčija	3,3
Urbano obm. Slov. Istre		Notranja Slov. Istra		Notranja hrv. Istra	
Ljubljana	14,5	Koper	15,4	Trst	13,0
Koper	12,6	Sev. Amerika	11,5	Italija izven F-Jk	11,3
Sev. Amerika	10,1	Ljubljana	11,5	Poreč-Pula	10,4
Trst	10,1	Trst	9,6	Sev. Amerika	9,6
Italija izven F-Jk	4,4	Avstralija	5,8	Reka	8,7
Izola	4,4	Izola	5,8	Italija (neopr.)	7,8
Maribor	3,1	Notranjska	5,8	Avstralija	4,3
Nova Gorica	3,1	Štajerska	3,8	Zagreb	4,3
Videm	3,1			Koper	3,5
				Ljubljana	3,5
				Nemčija	3,5

Tab. 5: Struktura izseljevanja družinskih članov anketiranih oseb po območjih in glavnih enotah istrske "tromeje" (v %).**Tab. 5: Structure of emigration of family members of the interviewed questioned people per separate areas and major units of the Istrian "three-border" area (in %).**

	Sl. z It.	Sl. s Hr.	It. s Sl.	Hr. s Sl.	Ost. Slov.	Ost. Hr.
Sosednja It.	35,0	29,1	51,4	9,8	12,4	15,2
Sosednja Hr.	0,0	4,6	–	10,7	1,4	1,9
Slov. Istra	30,0	38,2	2,9	11,4	27,1	6,7
Ost. Slov.	12,0	5,9	4,3	5,9	26,7	6,7
Ost. It.	1,7	4,1	11,4	30,5	6,7	15,2
Ost. Hr.	0,8	1,8	1,4	15,7	5,7	28,6
Drugo	20,5	16,3	28,6	16,0	20,0	25,7
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

preostalo območje Slovenske Istre, kjer prevladujejo "interne" selitve in je tudi orientacija k preostali Sloveniji največja. Nekaj podobnega se dogaja v "notranji" Hrvaški Istri, kjer je usmerjenost v druga hrvaška območja tudi največja, medtem ko pri drugih selitvah prevladuje orientacija k bolj oddaljenim območjem v Evropi in po svetu ter k Italiji. Skupno obsega delež lokalno usmerjenih selitvenih gibanj v okviru lastnega ali sosednjih obmejnih območij 65% do 70% v slovenskem obmejnem pasu z Italijo in Hrvaško, okrog 55% v italijanskem obmejnem pasu s Slovenijo in le okrog 30% v hrvaškem obmejnem pasu s Slovenijo. Manjšo lokalno in čezmejno usmerjenost imajo selitveni tokovi v preostali Slovenski Istri, kjer znaša ta delež okrog 40%, ter v "notranji" hrvaški Istri, kjer je celo nižji od 25%.

ČEZMEJNE VEZI PREBIVALSTVA NA OBMOČJU ISTRKE "TROMEJE" IN STRUKTURA FUNKCIONALNE POVEZANOSTI OBMEJNEGA PROSTORA

Osnovna struktura čezmejnih stikov

Sorodniki

Glede na orisano pretežno lokalno usmerjenost selitvenih gibanj v večjem delu obmejnih območij istrske "tromeje" se osnovne čezmejne vezi obravnavanega prostora nanašajo ravno na obstoj skupnega sorodstvenega omrežja, ki izraža hkrati prostorski obseg preteklih in potencialni obseg sedanjih čezmejnih vezi na družinski ravni. Sorodnike v eni ali obeh sosednjih državah ima namreč skupno 77% vprašanih, največ, okrog 85%, v slovenskem obmejnem pasu z Italijo in hrvaškem obmejnem pasu s Slovenijo, najmanj, od 65% do 70%, pa v urbanem in notranjem delu Slovenske Istre ter v italijanskem obmejnem pasu s Slovenijo. Med osnovnimi obmejnimi enotami po deležu znancev v sosednjih državah se od drugih ločijo Osp, Sočerga,

Valice-Kaštel in Kučibreg-Zrenj, kjer ima v povprečju kar okrog 90% vprašanih znance v eni ali obeh sosednjih državah, najmanjši pa je ta delež v osnovnih enotah Dolina, Krkavče-Koštabona in Milje, kjer se giblje od 65% do 70%. Skupaj ima v Italiji sorodnike 64% intervjuvanih v Sloveniji in 71% vprašanih na Hrvaškem, v Sloveniji 65% intervjuvanih v Italiji in 45% vprašanih na Hrvaškem, ter na Hrvaškem 13% intervjuvanih v Italiji in 38% vprašanih v Sloveniji. Ta povprečja kažejo na določeno "gradacijo", ki se jasno ujema s privlačnostjo različnih območij v čezmejnem selitvenem gibanju in se zmanjšuje od Trsta navzdol. Kljub temu pa sta določena persistenca teritorialnih vezi in večje čezmejno ravnovesje v sorodstvenem razmerju opazna med posameznimi obmejnimi pasovi, kar je mogoče razbrati že iz dejstva, da deleži sorodnikov na drugi strani meje dosežejo 65% na obeh straneh slovensko-italijanske meje, na slovensko-hrvaški meji pa se gibljejo od okrog 40% na slovenski strani do okrog 45% na hrvaški.

Med vprašanimi v Sloveniji imajo največ sorodnikov v Italiji v osnovnih enotah Sočerga (89%), Boršt-Pregara (83%), Osp (79%) in Ankaran-Tinjan (71%), najmanj pa v urbanem in notranjem delu Slovenske Istre (51%). Na Hrvaškem so razlike manjše: največ sorodnikov v Italiji imajo v osnovni enoti Kučibreg-Zrenj (84%), najmanj pa v enoti Štrped (62%). Sorodnike v Italiji ima v povprečju 67% vprašanih v Sloveniji in na Hrvaškem. Glede na skupno povprečje 49% imajo največ sorodnikov v Sloveniji intervjuvani v italijanskih osnovnih enotah Milje (69%) in Dolina (61%), na Hrvaškem pa razmeroma največ v enoti Štrped (53%) in najmanj v enoti Momjan (37%). Končno ima v povprečju sorodnike na Hrvaškem 33% anketiranih v Italiji in Sloveniji, največ v slovenskih osnovnih enotah Sočerga (57%), Boršt-Pregara in Osp (okrog 45%) ter v notranjosti Slovenske Istre in v enoti Sečovelje-Dragonja (okrog 40%), najmanj pa v italijanskih enotah Milje in Dolina (med 10% in 15%).

Tab. 6: Delež sorodnikov v sosednji državi po osnovnih enotah istrske "tromeje".

Tab. 6: Share of relatives in neighbouring countries per basic units of the Istrian "three-border" area.

Osnovna enota	Sorodniki v It.	Sorodniki v Slov.	Sorodniki na Hr.
A1-A2	75,0	–	40,6
A3-A6	72,2	–	41,9
A7-A8	51,1	–	36,4
B1-B2	–	65,2	12,5
C1-C4	74,5	44,1	–
C5	66,7	43,9	–
A	66,1	–	39,6
B	–	65,2	12,5
C	70,6	44,0	–

Tab. 7: Sorodniki v sosednjih državah: območja bivanja po deležih navedb v glavnih enotah istrske "tromeje".**Tab. 7: Relatives in neighbouring countries: area of residence per shares of statements in major units of the Istrian "three-border" area.**

	<i>Sl. z It.</i>	<i>Sl. s Hr.</i>	<i>It. s Sl.</i>	<i>Hr. s Sl.</i>	<i>Ost. Sl.</i>	<i>Ost. Hr.</i>
<i>Sosednja It.</i>	59,1	55,1	–	21,7	47,2	36,9
<i>Sosednja Hr.</i>	7,1	20,0	5,0	–	13,9	–
<i>Slov. Istra</i>	–	–	60,0	23,0	–	32,2
<i>Ost. Slov.</i>	–	–	26,3	14,2	–	12,0
<i>Ost. It.</i>	6,6	7,1	–	41,1	7,6	18,9
<i>Ost. Hr.</i>	27,2	–	17,8	8,7	–	31,3
<i>Skupaj</i>	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Znanci

Če sta nam obstoj in razširjenost čezmejnih sorodstvenih vezi prikazala eno plast strukture obmejnih stikov, nam podobno in v marsičem komplementarno podobo te strukture daje tudi mreža čezmejnih poznanstev. Tu nas je prav tako zanimala prostorska distribucija čezmejnih osebnih vezi, ki v nasprotju s sorodstvenimi, ki jih nekako nakazujejo potencialni obseg čezmejnih vezi, ponazarjajo v nekoliko vernejši obliki to, kar bi lahko imenovali "vsakdanji" obseg čezmejnega komuniciranja. Skupno ima znance v eni ali obeh sosednjih državah istrske "tromeje" 77% vprašanih, največ v hrvaškem obmejnem pasu s Slovenijo in slovenskem obmejnem pasu z Italijo (skoraj 90%), najmanj pa v urbanem in notranjem delu Slovenske Istre (okrog 65%). Med osnovnimi se od drugih razlikuje obmejni odsek Valica-Kaldanija, kjer so vsi vprašani navedli, da imajo znance v eni ali drugi sosednji državi, pozitivni odgovor pa je dalo od 85% do 90% vprašanih tudi v osnovnih enotah Momjan, Ankaran-Tinjan, Kučibreg-Zrenj in Osp; najmanj znancev v sosednjih državah imajo v osnovni enoti Sočerga (55%).

Struktura osebnih čezmejnih vezi po kraju bivanja znancev pa je v posameznih območjih precej različna: v Italiji ima znance 77% vprašanih na Hrvaškem in 58% vprašanih v Sloveniji; v Sloveniji ima znance 75%

vprašanih v Italiji in 71% vprašanih na Hrvaškem; na Hrvaškem pa komaj 46% vprašanih v Sloveniji in slabih 38% vprašanih v Italiji. V Sloveniji imajo največ znancev v Italiji v osnovnih enotah Osp (88%) ter Ankaran-Tinjan in Sečovelje-Dragonja (skoraj 75%), precej manj pa v enoti Krkavče-Koštabona in v preostalem območju Slovenske Istre, kjer je ta delež komaj nekaj višji od 50%, zlasti pa v osnovni enoti Sočerga, kjer ima znance v Italiji samo petina vprašanih. Drugače je na Hrvaškem, še posebno v osnovni enoti Valice-Kaštel, kjer ima znance v Italiji kar 98% vprašanih, ter v enotah Kučibreg-Zrenj in Momjan, kjer se ta delež giblje okrog 85%; najmanj znancev v Italiji imajo v notranjosti Hrvaške Istre (58%). Nadpovprečno število znancev v Sloveniji imajo v osnovnih enotah Valice-Kaldanija (nad 90%) ter Dolina in Momjan (okrog 75%), najmanj pa v notranjosti Hrvaške Istre ter v enotah Kučibreg-Zrenj in Štrped (od 60% do 65%). Končno imajo večje število znancev na Hrvaškem le v osnovni enoti Sečovelje-Dragonja (65%), medtem ko se v enotah Dolina, Milje in Krkavče-Koštabona ta delež giblje med 35% in 40%.

Iz Tabele 8 je razvidno večje sorazmerje za slovensko-italijansko obmejno območje, kjer ima na sosednji strani meje znance v povprečju od 75% do 80% vprašanih, medtem ko ima na slovensko-hrvaškem mejnem odseku na hrvaški strani znance v sosednji državi skoraj 75% vprašanih, na slovenski strani pa

Tab. 8: Delež znancev v sosednji državi po osnovnih enotah istrske "tromeje".**Tab. 8: Share of acquaintances in neighbouring countries per basic units of the Istrian "three-border" area.**

<i>Osnovna enota</i>	<i>Znanci v It.</i>	<i>Znanci v Slov.</i>	<i>Znanci na Hr.</i>
A1-A2	80,7	–	44,5
A3-A6	52,8	–	50,2
A7-A8	51,2	–	43,3
B1-B2	–	74,7	37,6
C1-C4	83,9	73,4	–
C5	57,6	60,6	–
A	61,6	–	46,0
B	–	74,7	37,6
C	70,8	67,0	–

Tab. 9: Znanci v sosednjih državah: območja bivanja po deležih navedb v glavnih enotah istrske "tromeje".**Tab. 9: Acquaintances in neighbouring countries areas of residence per shares of statements in major units of the Istrian "three-border" area.**

	<i>Sl. z It.</i>	<i>Sl. s Hr.</i>	<i>It. s Sl.</i>	<i>Hr. s Sl.</i>	<i>Ost. Sl.</i>	<i>Ost. Hr.</i>
<i>Sosednja It.</i>	58,7	46,5	–	27,1	44,1	40,8
<i>Sosednja Hr.</i>	14,5	41,6	17,7	–	19,9	–
<i>Slov. Istra</i>	–	–	49,6	35,7	–	36,8
<i>Ost. Slov.</i>	–	–	16,4	11,9	–	15,4
<i>Ost. It.</i>	5,7	4,2	–	25,3	9,6	7,0
<i>Ost. Hr.</i>	21,1	7,7	16,3	–	26,4	–
<i>Skupaj</i>	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tab. 10: Delež respondentov, ki so navedli, da imajo precejšnje ali veliko število znancev v sosednjih državah, po osnovnih enotah istrske "tromeje" (v % na vse osebe, ki imajo znance v sos. drž.).**Tab. 10: Share of respondents who stated that they had quite a few or many acquaintances in neighbouring countries, per basic units of the Istrian "three-border" area (in % per all persons with acquaintances in neighbouring countries).**

<i>Osnovna enota</i>	<i>v Italiji</i>	<i>v Sloveniji</i>	<i>na Hrvaškem</i>
A1-A2	72	–	57
A3-A6	61	–	53
A7-A8	48	–	48
B1-B2	–	63	38
C1-C4	44	30	–
C5	27	23	–
A	60	–	53
B	–	63	38
C	36	27	–

komaj nekaj nad 50% vprašanih. Na obeh straneh tega mejnega odseka prevladuje usmerjenost k italijanskim sosedom, kjer ima znance skoraj 55% vprašanih v Sloveniji in skoraj 85% vprašanih na Hrvaškem. Iz tega izhaja, da ima med obravnavanimi obmejnimi območji najmanjšo predispozicijo do vzpostavljanja osebnih čezmejnih vezi slovenski obmejni pas s Hrvaško. Podobno "zadržanost" odkrijemo v preostalem območju Slovenske Istre, kjer ima v Italiji znance okrog 50% vprašanih, na Hrvaškem pa 45% vprašanih, ter v "notranji" Hrvaški Istri, kjer ima znance v Sloveniji oziroma Italiji okrog 60% vprašanih.

Primerjava med posameznimi enotami istrske "tromeje" nam pove, da je glede "obsega" znancev v sosednjih državah relativno največ enot dokaj uravnoteženo sočasno usmerjenih k Italiji in Hrvaški, zlasti temeljne enote A1, A3, A5, A7 in A8 ter sploh slovensko obmejno območje s Hrvaško in oba "notranja" dela Slovenske Istre. Prevlado znancev v Italiji imajo zlasti temeljne enote A2, A4, C1 in C3 ter nasploh slovensko obmejno območje z Italijo in hrvaško obmejno območje s Slovenijo. Prevlado znancev na Hrvaškem ima samo temeljna enota A6, prevlado znancev v Sloveniji pa zlasti enota B2 in sploh italijanski obmejni pas s Slovenijo. Končno kaže enota B1 enakomerno usmerjenost

k Sloveniji in Hrvaški, enote C2, C4 in C5 pa dokaj enakomerno usmerjenost k Italiji in Sloveniji.

Osebnostne lokalne in regionalne čezmejne vezi na območju istrske "tromeje"

V zaključku tega dela smo želeli opraviti še osnovno primerjavo med strukturo "vsakdanjega" akcijskega radija obmejnega prebivalstva, kakršnega ponazarja v grobem dimenzija medosebnih čezmejnih vezi, in "potencialnim" obsegom tega akcijskega radija, ki ga nekako ponazarjajo obstoječe sorodstvene vezi. V splošnem razlike med obema navedenima akcijskima radjema niso posebno velike, saj živi v povprečju 63% sorodnikov in 73% znancev v bližnjem čezmejnem okolju oziroma v okviru same istrske "tromeje". Nekoliko višji deleži so bili zabeleženi v slovenskem obmejnem pasu s Hrvaško, ki je zato najbolj "lokalistično" usmerjen, opazneje nižji deleži, zlasti glede na kraj bivanja sorodnikov, pa so bili zabeleženi v njegovi neposredni soseščini, se pravi v hrvaškem obmejnem pasu s Slovenijo, ki je zaradi večje selitvene dinamike tudi prostorsko bolj odprt v oblikovanju sorodstvenih in osebnih čezmejnih vezi.

Tab. 11: Primerjava čezmejnih prostorskih akcijskih radijev prebivalcev istrske "tromeje" glede na kraj bivanja sorodnikov in znancev (v %).**Tab. 11: Comparison of the cross-border spatial range of action of the inhabitants of the Istrian "three-border" area (in %).**

Območje	1		2		3		4		5	
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
It. obm. pas s Sl.	50	60	18	5	16	26	16	9	68	65
Sl. obm. pas z It.	59	59	15	7	6	7	21	27	74	66
Sl. obm. pas s Hr.	42	20	47	55	8	18	4	7	89	75
Hr. obm. pas s Sl.	36	23	27	22	12	14	25	41	63	45
Preost. Slov. Istra	44	47	20	14	10	8	26	31	64	61
Preost. Hrv. Istra	37	32	41	37	15	12	7	19	78	69
Skupaj	45	40	28	23	11	14	17	22	73	63

1 - Bližnje območje sosednje države (pri preostali Slovenski Istri je to Italija);

2 - Bližnje območje "tretje" države (za slovenski obmejni pas s Hrvaško je to na primer Italija);

3 - Preostalo območje sosednje države;

4 - Ostalo območje "tretje" države;

5 - Srednja mera lokalne čezmejne povezanosti (seštevek deležev sorodnikov ali znancev v bližnjem območju sosednje in "tretje" države);

a - Znanci;

b - Sorodniki.

Tab. 12: Stopnja medsebojne čezmejne povezanosti v posameznih obmejnih odsekih in pasovih (v %).**Tab. 12: Degree of mutual cross-border relations in separate border sections and belts (in %).**

Obmejna enota	Sorod. vezi		Medoseb. vezi		Skupna mera družb. povezanosti	
	a	b	a	b	a	b
A1/B1	58	15	54	10	56	13
A2/B2	62	16	58	20	60	18
A/B	60	16	56	15	58	16
A3/C1	17	2	38	5	28	4
A4/C2	16	4	37	10	27	7
A5/C3	19	1	35	1	27	1
A6/C4	34	4	49	3	42	4
A/C	22	3	40	5	31	4

a - regionalna raven

b - lokalna raven

Iz zgornje sintetične preglednice razberemo, da znaša skupna mera družbene povezanosti na območju istrske "tromeje" ob slovensko-italijanski meji okrog 60% na regionalni in okrog 15% na lokalni ravni, ob slovensko-hrvaški meji pa okrog 30% na regionalni in okrog 5% na lokalni ravni. Razmerje med sorodstvenimi in medosebnimi vezmi je večinoma uravnoteženo ob slovensko-italijanski meji, medtem ko je ob slovensko-hrvaški meji obseg medosebnih čezmejnih vezi znatno večji od sorodstvenih.

Oblike funkcionalne povezanosti

Prehajanje meje in mejni prehodi

Po pregledu osnovnih struktur čezmejne povezanosti, ki temeljijo na obstoju sorodstvenih in drugih

medosebnih vezi ter pomenijo nekakšno temeljno podlago pri razvoju dejanskih oblik čezmejnih odnosov in izmenjav, bomo pri obravnavi oblik funkcionalne povezanosti najprej nekoliko pobliže pogledali, kakšni sta v okviru zgoraj opisane splošne družbene povezanosti obravnavanega obmejnega območja intenziteta in tipologija čezmejnega obiskovanja. Glede na skupne navedbe je večina anketiranih oseb navedla, da kraje v sosednjih državah obiskuje enkrat mesečno ali redkeje (43%). Tej skupini po pomenu sledijo tisti, ki sosednje kraje obiskujejo dvakrat do trikrat mesečno (29%), medtem ko deleži navedb pogostejših obiskov (okrog 15%) ustrezajo deležem tistih, ki sosednjih krajev ne obiskujejo nikoli. Seveda pa se pogostost obiskovanja sosednjih krajev dokaj razlikuje med posameznimi območji po izvoru in destinaciji čezmejnih gibanj, kakor je razvidno iz naslednje tabele.

Tab. 13: Pogostost obiskovanja čezmejnih krajev v istrski "tromeji" (v %).**Tab. 13: Visiting frequency of cross-border places in the Istrian "three-border" area (in %).**

a) po območjih destinacije

Območje dest.	1	2	3	4	5	6	Skupaj
Italija	2,7	5,5	12,2	37,2	38,5	4,0	100,0
Slovenija	2,3	4,1	10,9	38,5	34,6	9,6	100,0
Hrvaška	0,2	1,0	2,5	9,3	56,2	30,9	100,0
Skupaj	1,8	3,7	8,9	28,9	43,0	13,7	100,0

b) po območjih, kjer so bile opravljene ankete

Območje bivanja	1	2	3	4	5	6	Skupaj
Ital. del	0,6	5,1	10,2	19,3	52,3	12,5	100,0
Slov. del	2,0	4,6	9,2	15,6	50,3	18,3	100,0
Hrv. del	2,0	2,2	8,0	49,3	30,6	7,9	100,0
Skupaj	1,8	3,7	8,9	28,9	43,0	13,7	100,0

1 - Vsak dan;

2 - 2x-3x tedensko;

3 - 1x tedensko;

4 - 2x-3x mesečno;

5 - Redkeje;

6 - Nikoli.

Iz tabele 13 razberemo kar nekaj informacij: glede destinacije čezmejnih gibanj je zanimivo, da se obravnavano območje razdeli v dve dokaj ločeni enoti: na eni strani sta območji Italije in Slovenije, kamor gredo intervjuvani v veliki večini nekajkrat mesečno ali občasno (do 75% navedb), medtem ko je navedb pogostejših obiskov do 20% (od tega pripada tedenskom obiskom okrog 10%, na večkratne obiske v tednu ali dnevne obiske pa do 10% navedb); na drugi strani je območje Hrvaške, kamor gre večina (nad 55%) intervjuvanih iz sosednjih območij istrske "tromeje" le občasno, se pravi enkrat mesečno ali redkeje, nikoli pa skoraj tretjina vprašanih. Ker je to očitno bolj destinacija letnih počitniških bivanj kot pa sprotnih funkcionalnih obiskov, so navedbe pogostejših obiskov redkejša in obsegajo do 10% primerov pri potovanjih, ki se ponavljajo nekajkrat mesečno, in samo do 5% pri rednih tedenskih ali dnevniških obiskih.

Različna je tudi orientacija intervjuvanih v italijanskem, slovenskem in hrvaškem delu istrske "tromeje" pri navajanju pogostosti čezmejnih obiskov. Intervjuvani v Italiji in Sloveniji imajo glede tega bolj sorodne navade: dnevni ali večkrat tedenski čezmejni obiski so pri njih nekaj manj kot 5%, enkrat tedenski približno 10%, večkrat mesečnih med 15% in 20%, redkejših obiskov približno 50%, nikoli pa ne obiskuje sosednjih krajev približno 15% vprašanih. Pri intervjuvanih na Hrvaškem so večkrat tedenski ali dnevni potovanja v eno ali drugo sosednjo državo obsegala do 5% navedb, enkrat tedenski obiski do 10%, večkrat mesečni približno 50%, redkejši pa okrog 30% navedb; nikoli ne obiskuje sosednjih krajev tu manj kot 10% vprašanih. Iz tega lahko

sklepamo, da so prebivalci hrvaškega dela Istre rednejši obiskovalci krajev v sosednjih državah kot prebivalci slovenskega in italijanskega dela tega območja, kjer prevladujejo sporadične oblike čezmejnih obiskov, čeprav so pri njih v primerjavi z intervjuvanimi na Hrvaškem nekoliko številnejši primeri rednih tedenskih ali celo dnevniških obiskov.

Da bi lažje primerjali intenzivnost in usmerjenost čezmejnih obiskov pri posameznih teritorialnih enotah, smo šest navedenih pogostnostnih kategorij združili v tri glavne skupine: zelo pogosti obiski (nekajkrat tedensko do vsak dan), redni obiski (enkrat tedensko ali večkrat mesečno), redki obiski (občasno ali nikoli). Pri obiskih krajev v Italiji obsega na primer prva skupina v povprečju 8% navedb, druga 49% in tretja 43% navedb. Od teh vrednosti se v pozitivnem smislu odmikajo obmejne teritorialne enote Ankaran-Tinjan in Osp, kjer zelo pogosti obiski obsegajo med 25% in 30% primerov, a tudi Krkavče-Koštabona z 20% navedb. Redni obiski izrazito prevladujejo v osnovnih enotah Momjan in Kučibreg-Zrenj, kjer se gibljejo med 70% in 75% navedb, še zlasti pa v enoti Valice-Kaštel, kjer celo presegajo 90% navedb. Najmanj pogosto obiskujejo kraje v Italiji v osnovnih enotah Boršt-Pregara in Sočerga, kjer obsega skupina redkih obiskov od 80% do 90% navedb. Pri obiskovanju krajev v Sloveniji, kjer se povprečja ne odmikajo veliko od tistih, ki smo jih navedli za Italijo, zelo pogosti obiski zbujajo pozornost v osnovni enoti Dolina (12% navedb), redni v enotah Momjan in Valice-Kaštel (od 70% do 75% navedb), redki pa v "notranjem" delu Hrvaške Istre (75% navedb). Pri obiskih krajev na Hrvaškem so v povprečju zelo pogosti obiski obsegali 1%

navedb, redni obiski 12%, redki pa kar 87% navedb. Od te strukture sta se v pozitivnem smislu v večji meri razlikovali osnovni enoti Sečovelje-Dragonja in Krkavče-Koštabona, kjer so zelo pogosti obiski obsegali okrog 5% navedb; pri rednih obiskih se nekoliko razlikuje urbano območje Slovenske Istre z 19% navedb, pri redkih obiskih pa prednjačijo osnovne enote Osp in Boršt-Pregara, kjer ta skupina obsega med 90% in 95% navedb, ter Dolina, kjer dosega skorajda vse navedbe (98%).

Skupno stopnjo intenzivnosti čezmejnih obiskov smo za posamezne teritorialne enote izračunali tako, da smo evidentirali vse čezmejne obiske z vsaj tedensko frekvenco. Skupni delež tedenskih ali še pogostejših čezmejnih potovanj presega ali dosega četrtnino navedb v enotah Osp, Ankaran-Tinjan in Krkavče-Koštabona in se približuje petini navedb v enotah Valice-Kaštel, Dolina in Sečovelje-Dragonja; med 10% in 15% skupnih navedb obsegajo ta potovanja v enotah Momjan, urbanem območju Slovenske Istre, v Miljah, v notranjosti Slovenske Istre in v Štrpedu, med 5% in 10% pa v preostalih enotah, in sicer v Kučibregu-Zrenju, v notranjosti Hrvaške Istre ter v enotah Boršt-Pregara in Sočerga.

Poleg frekvence obiskovanja sosednjih krajev pa nas je zanimal še en vidik časovne distribucije čezmejnih obiskov, in sicer njihova razporeditev v tednu oziroma med delavnike in praznike. V tem pogledu obstajajo med območji precejšnje razlike: intervjuvani na Hrvaškem so obe sosednji državi obiskovali pretežno ob delavnikih (od 45% do 50% navedb), tako kot so delavnike izbirali za svoja potovanja v Italijo tudi intervjuvani v Sloveniji (okrog 50% navedb), medtem ko je Hrvaška za intervjuvane v Italiji in Sloveniji, kakor smo že nakazali, očitno destinacija prostega časa, saj tja potuje ob koncu tedna ali ob praznikih skoraj 65% vprašanih v Sloveniji in nad 75% vprašanih v Italiji; Slovenija je, naposled, za vprašane v Italiji destinacija čezmejnih obiskov tako ob delavnikih kot praznikih za 45% vprašanih in samo ob koncu tedna oziroma praznikih za nekaj več kot 40% vprašanih.

Tab. 14: Čas obiskovanja sosednjih čezmejnih krajev po območjih istrske "tromeje" (v %).

Tab. 14: Period of visits in cross-border places per areas Istrian "three-border" (in %).

Območje ank.	Obm. dest.	Ob delavnikih	Ob praz./vikendih	Ob delav. in praz.
	Slovenija	12,6	42,5	44,9
Ital. del	Hrvaška	5,0	76,7	18,3
	Italija	48,8	17,5	33,7
Slov. del	Hrvaška	13,1	62,7	24,2
	Italija	47,8	35,5	16,7
Hrv. del	Slovenija	44,6	37,7	17,7

Če deleže "indiferentnih" iz tabele 14 enakomerno

razporedimo med delavnike in praznike, ugotovimo, da je Italija predvsem destinacija "poslovnih" obiskov za intervjuvane v Sloveniji, saj delavniki tako zavzemajo dve tretjini navedb; isti obseg navedb, a tokrat za praznike in vikende, zabeležimo pri obiskih Slovenije med anketiranimi v Italiji. Intervjuvani na Hrvaškem skorajda enakomerno delijo svoje obiske krajev v Italiji in Sloveniji med delavnike (okrog 55% navedb) in praznike oziroma vikende (okrog 45% navedb), medtem ko je Hrvaška tako za intervjuvane v Italiji kot Sloveniji največkrat destinacija prostega časa (75% navedb v Slovenski Istri in nad 85% navedb v italijanskem obmejnem območju).

Pri posameznih teritorialnih enotah od navedenih srednjih vrednosti pri obiskovanju krajev v Italiji se v večji meri razlikujeta od drugih enoti Sočerga, kjer skupne navedbe delavnikov presegajo 90%, in Valice-Kaštel, kjer temu nasprotno navedbe delavnikov obsegajo le okrog 30% delež. Pri obiskovanju krajev v Sloveniji zbuja pozornost enoti Momjan, kjer obsegajo potovanja ob delavnikih okrog 70% navedb, in ponovno Valice-Kaštel, kjer so tovrstna potovanja mnogo bolj skromna in le rahlo presegajo 25% delež. Končno zabeležimo pri obiskovanju krajev na Hrvaškem prav tako dva izrazitejša odmika, ki zadevata osnovni enoti Krkavče-Koštabona in Boršt-Pregara, kjer so obiski teh krajev ob praznikih ali vikendih dokaj podpovprečni z okrog 40% navedb v prvem primeru in nekaj nad 55% navedb v drugem; enota Krkavče-Koštabona je tudi edina, kjer deleži navedb delavnikov za obiske krajev na Hrvaškem presegajo deleže navedb praznikov ali vikendov.

Vzroki obiskovanja sosednjih čezmejnih krajev

Doslej smo si ogledali osnovno strukturo čezmejnih vezi: ugotovili smo, koliko oseb, ki prebivajo v istrski "tromeji", ima sorodnike ali znance v enem ali drugem sosednjem območju in v katerem kraju; videli smo, kolikšna je frekvenca obiskovanja sosednjih krajev in kakšna je osnovna distribucija teh obiskov v času in prostoru. Iz tega je jasno razvidno, da precejšen del prebivalstva redno ali občasno posega v sosednji obmejni prostor pri zadovoljevanju vrste pomembnih dejavnosti. Zaradi tega je za poglobljeno poznavanje obravnavanega obmejnega območja potrebno, da ugotovimo še vzroke čezmejnega obiskovanja, kar nam bo nedvomno razkrilo nove aspekte čezmejnega povezovanja, v kombinaciji s prostorsko dimenzijo pa dalo tudi potrebne elemente za določitev osnovnih oblik funkcionalne organiziranosti same istrske "tromeje".

Izhajajoč iz dosedanje izkušnje pri obravnavi obmejnih območij in funkcionalnih aspektov čezmejnega povezovanja smo tudi na primeru istrske "tromeje" opredelili sedem različnih motivacijskih sklopov: obisk sorodnikov (in znancev), nakupi, obisk gostiln, oskrba z bencinom, delo, izlet (in rekreacija) ter drugi vzroki.

Kakor je razvidno iz tabele 15, prevladujejo pri obiskih krajev v Italiji med intervjuvanimi v Sloveniji in na Hrvaškem primarno motivi nakupov, ki nastopajo v povprečju pri 85% primerov v Sloveniji in kar v 93% primerov na Hrvaškem, sekundarno pa motivi obiska sorodnikov (in znancev), ki jih navaja v povprečju 43% anketiranih v Sloveniji in 58% vprašanih na Hrvaškem. V manjši meri nastopata kot motiv potovanja v Italijo še "delo" (pri 19% vprašanih v Sloveniji in 11% vprašanih na Hrvaškem) in "izlet" (pri 13% vprašanih v Sloveniji in 12% vprašanih na Hrvaškem). Opažamo pa več odmikov od teh povprečnih navedb na ravni osnovnih teritorialnih enot. Motiv "obiska sorodnikov" je tako glede na področne srednje vrednosti nadpovprečno naveden v enotah B4-B5 (skoraj 60% primerov) in C1-C3 (okrog 70% do 80% primerov), podpovprečno pa v enotah B7 (okrog 30% primerov) in C4-C5 (okrog 50% primerov). "Nakupi" so nadpovprečno zastopani v enotah B1 in B3-B4 (med 90% in 95% primerov) ter C1 (skoraj 100% primerov), podpovprečno pa v enotah B2 in B5 (med 70% in 75% primerov). "Delo" je močnejše zastopano zlasti v enoti B4 (nad 45% primerov), v manjši meri v enotah B1-B2 (okrog 25% primerov) in C3 (nad 15% primerov), slabše pa v enotah B5 in C2 (pod 5% primerov). Motiv "izleta" je izraziteje opazen v enotah B1-B2 (med 20% in 25% primerov) ter C2-C3 (med 15% in 20% primerov), podpovprečno pa v enotah B4-B5 (do 5% primerov) in C1 (nekaj nad 5% primerov).

Pri motivih obiska krajev v Sloveniji se struktura navedb med vprašanimi v Italiji in na Hrvaškem dokaj razlikuje. Intervjuvani v italijanskem delu istrske "tromeje" so izpostavljali zlasti motive "izleta" in "oskrbe z bencinom" (med 70% in 75% primerov), pred "obiskom sorodnikov" (okrog 35% primerov), "obiskom gostiln" (okrog 25% primerov), "nakupi" (okrog 20% primerov), "delom" in drugimi vzroki (med 5% in 10% primerov). Motiva "obiska gostiln" in "oskrbe z bencinom" sta nekoliko izrazitejša v urbanem delu tega območja, to je v enoti A1, motiv "izleta" pa v enoti A2. Med intervjuvanimi na Hrvaškem prevladujeta motiva "nakupov" (65% primerov) in "obiska sorodnikov" (40% primerov), pred "izletom" (15% primerov), "delom" in "oskrbo z bencinom" (med 5% in 10% primerov). Motiv "obiska sorodnikov" je nekoliko izrazitejši v enoti C1 (okrog 50% primerov), medtem ko prihaja pri "nakupih" do dokajšnjih razlik med hrvaškimi obmejnimi enotami, kjer ta motiv obsega od 85% do 95% primerov, in "notranjo" Hrvaško Istro, kjer obsega le okrog 40% primerov. Pri drugih motivih zbujajo pozornost "oskrba z bencinom" v enoti C1 (20% primerov), medtem ko je motiv "izleta" nadpovprečno zastopan v enoti C2 (skoraj 25% navedb), močno podpovprečno pa v enoti C1 (2% primerov).

Spet drugačne so navedbe najbolj pogostih motivov obiska krajev na Hrvaškem med vprašanimi v italijanskem in slovenskem delu istrske "tromeje", pri čemer ne prihaja samo do razlik v tipologiji navedb, ampak

tudi do različne intenzivnosti samih navedb. Intervjuvani v Italiji so tako izpostavili zlasti motiv "izleta" (nad 65% primerov), pred "obiski sorodnikov" in "obiskom gostiln" (okrog 10% primerov), medtem ko so intervjuvani v Sloveniji kot primarni in skorajda edini vzrok potovanja na Hrvaško enakovredno omenjali motiva "obiska sorodnikov" in "izleta", ki pa sta obsegala le manj kot 35% primerov. To pomeni, da so bili prebivalci Slovenske Istre le malo zainteresirani za potovanja v svojo južno sosesčino ne glede na izbran motiv. Sicer pa je na italijanski stran motiv "obiska gostiln" skorajda izključno zastopan v enoti A1 (nad 20% primerov), motiv "obiska sorodnikov" pa prevladuje v enoti A2 (skoraj 15% primerov). V Sloveniji je motiv "obiska sorodnikov" izrazitejši v enoti B6 (nad 50% primerov), motiv "izleta" pa v enoti B7 (nad 50% primerov), medtem ko je isti motiv podpovprečno zastopan v enotah B6 in B8 (od 5% do 15% primerov). Večje odmike kaže končno še motiv "obiska gostiln", ki je nekoliko izraziteje zastopan v enotah B4 in B7 (med 10% in 15% navedb).

Skratka, iz preglednice razberemo, da po lastnih navedbah okrog 45% družin v Slovenski Istri potuje v Italijo zaradi obiska sorodnikov, 85% jih tam kupuje, skoraj 20% jih ima enega ali več članov, ki v sosednji državi opravljajo plačano delo (v enoti Krkavče-Koštbona ta delež presega 45%), skoraj 15% pa se jih tja odpravlja tudi na izlet. Med anketiranimi družinskimi okolji na Hrvaškem jih okrog 95% potuje v Italijo zaradi nakupov, skoraj 60% zaradi obiska sorodnikov, nad 10% se tja odpravi na izlet, isti delež gospodinjstev pa ima tudi enega ali več članov, ki v tej državi opravljajo plačano delo. Skoraj 75% družinskih okolij v italijanskem delu istrske "tromeje" obiskuje Slovenijo zaradi izleta ali oskrbe z bencinom, dobra tretjina zaradi obiska sorodnikov, slaba četrtina zaradi obiska gostiln in petina zaradi nakupov. V hrvaškem delu tega območja je 65% družinskih okolij navedlo za vzrok potovanja v Slovenijo nakupe, 40% obisk sorodnikov, 15% izlet, 10% pa delo enega ali več svojih članov. Nad 65% anketiranih družin v Italiji potuje na Hrvaško zaradi izleta, okrog 10% pa zaradi obiska sorodnikov in obiska gostiln. Hrvaško pa zaradi izleta in obiska sorodnikov obiskuje le tretjina družinskih okolij v Slovenski Istri.

Iz povedanega obenem izhaja, da so izbrani motivi obiska sosednjih krajev dokaj različno pomembni za posamezne dele istrske "tromeje", kar pomeni, da so izraziteje zastopani samo v nekaterih delih tega območja. Da bi lažje ugotovili sorodnosti in razlike v funkcionalni strukturi čezmejnih potovanj, smo deleže navedb za vsak posamezen motiv združili in tako izračunali skupne deleže navedb motivov obiska sosednjih krajev po območjih izvedbe ankete ter skupne tendenčne motivacije za odhod oziroma prihod v posamezne dele istrske "tromeje".

Tab. 15: Motivi obiska čezmejnih krajev po osnovnih enotah istrske "tromeje" (v %).**Tab. 15: Motivations for visiting cross-border places per basic units of the Istrian "three-border" area (in %).**

1) Motivi obiska krajev v Italiji

Teritorialne enote	1	2	3	4	5	6	7
B1-B2	45	84	0	0	26	23	4
B3-B6	49	85	1	0	20	7	4
B7-B8	36	87	1	0	12	10	1
B	43	85	1	0	19	13	3
C1-C4	68	94	0	2	11	13	2
C	58	93	0	1	11	12	1

2) Motivi obiska krajev v Sloveniji

Teritorialne enote	1	2	3	4	5	6	7
A	36	19	23	72	9	74	7
C1-C4	42	88	2	9	7	14	3
C	40	65	2	7	9	15	2

3) Motivi obiska krajev na Hrvaškem

Teritorialne enote	1	2	3	4	5	6	7
A	10	3	11	0	0	67	0
B1-B2	30	3	3	0	2	42	0
B3-B6	36	3	8	0	0	23	5
B7-B8	34	2	7	0	1	32	1
B	33	3	6	0	1	32	2

1 - Obisk sorodnikov in znancev;

2 - Nakupi;

3 - Obisk gostiln;

4 - Oskrba z bencinom;

5 - Delo;

6 - Izlet;

7 - Drugi vzroki.

Tab. 16: Funkcionalna struktura posameznih delov istrske "tromeje" po deležih skupnih navedb vzrokov obiska sosednjih obmejnih območij (v %).**Tab. 16: Functional structure of separate parts of the Istrian "three-border" area per shares of joint statements as to reasons for visiting neighbouring transboundary areas (in %).**

1. Skupni deleži navedb motivov obiska sosednjih krajev po območjih izvedbe ankete

Motivi	It.del		Slov. del		Hr.del		Skupaj istrska "tromeja"
	Sl.	Hr.	It.	Hr.	It.	Sl.	
Obisk sorod.	15,1	11,4	25,7	39,9	33,8	26,5	25,4
Nakupi	8,0	2,5	53,4	3,1	51,6	50,0	28,1
Obisk gostiln	9,5	11,4	0,5	9,6	0,2	1,3	5,4
Bencin	29,7	0,0	0,0	0,0	0,9	5,4	6,0
Delo	3,8	0,0	11,0	1,6	5,7	5,4	4,6
Izlet	31,1	74,7	7,4	43,0	6,7	9,5	28,7
Drugo	2,8	0,0	2,0	2,8	1,1	1,9	1,8
Skupaj	100	100	100	100	100	100	100,0

2) Skupne tendenčne motivacije za odhod in prihod iz/v posamezne dele istrske "tromeje"

Motivi	It. del		Slov. del		Hr. del	
	Odh.	Prih.	Odh.	Prih.	Odh.	Prih.
Obisk sorod.	13,2	29,8	32,8	20,8	30,1	25,6
Nakupi	5,2	52,5	28,3	29,0	50,8	2,8
Obisk gostiln	10,5	0,3	5,0	5,4	0,7	10,5
Bencin	14,9	0,4	0,0	17,6	3,2	0,0
Delo	1,9	8,4	6,3	4,6	5,6	0,8
Izlet	52,9	7,0	25,2	20,3	8,1	58,9
Drugo	1,4	1,6	2,4	2,3	1,5	1,4
Skupaj	100	100	100	100	100	100

Iz tabele 16 lahko razberemo, da je med intervjuvanimi v italijanskem delu istrske "tromeje" glavni vzrok obiska krajev v Sloveniji kombinacija motivov "izlet" in "oskrbovanje z bencinom", ki skupaj presegata 60% navedb, tema dvema motivoma pa sledijo po pomenu "obisk sorodnikov" (15% navedb), "obisk gostiln" (10%) in "nakupi" (8%); preostala dva motiva zajemata od 3% do 4% navedb. Povsem drugače je pri motivih obiska krajev na Hrvaškem, kjer daleč prevladuje kategorija "izleta" s 75% vseh navedb, pred "obiskom sorodnikov" in "obiskom gostiln", ki imata po 10% navedb. Intervjuvani v Slovenski Istri gredo v Italijo pretežno po nakupih (skoraj 55% navedb), v manjši meri pa še obiskat sorodnike (okrog 25% navedb), na delo (nad 10%) in izlet (7% navedb). Motiva "izleta" in "obiska sorodnikov" prevladujeta pri vzrokih za pot na Hrvaško (od 40% do 45% navedb), v skromnejši meri pa se jima pridružuje še kategorija "obiska gostiln" (10% navedb). Končno gredo intervjuvani v hrvaškem delu istrske "tromeje" tako v Italijo kot Slovenijo pretežno po nakupih (okrog 50% navedb) in na obisk k sorodnikom (od 25% do 35% navedb), v manjši meri pa tudi na izlet (med 5% in 10% navedb) ali na delo (nad 5% navedb); dodaten motiv, vendar le za pot v Slovenijo, je oskrba z bencinom (nad 5% navedb).

Glede skupnih tendenčnih motivacij za pot zunaj posameznega dela istrske "tromeje" oziroma vanj pa lahko ugotovimo, da odhajajo iz italijanskega dela obravnavanega obmejnega območja na obisk sosednjih krajev v Sloveniji in na Hrvaškem predvsem zaradi pritožnih vzrokov (kategorija "izleta" presega skupaj 50% navedb), sekundarno pa še zaradi oskrbe z bencinom, obiska sorodnikov in obiska gostiln, medtem ko so med motivi obiska krajev v Italiji pri njihovih sosedih pretežno nakupi (nad 50% navedb) in obisk sorodnikov (30% navedb) ter v manjši meri še delo (nad 8% navedb) in izlet (7%). Prebivalci Slovenske Istre potujejo v severno in južno sosesčino zaradi kombinacije motivov obiska sorodnikov (nad 30% navedb), nakupov in izleta (nad 25% navedb), medtem ko to območje privablja sosede zaradi nakupov (skoraj 30%

navedb), obiska sorodnikov, izleta (nad 20% navedb) in oskrbe z bencinom (nad 15% navedb). Prebivalce hrvaškega dela istrske "tromeje" privabljajo kraji v Sloveniji in Italiji zlasti zaradi nakupov (nad 50% navedb) in obiska sorodnikov (30% navedb), medtem ko je Hrvaška Istra zanimiva za svoje sosede kot izletniško območje (skoraj 60% navedb), v manjši meri pa še zaradi obiska sorodnikov (nad 25% navedb) in obiska gostiln (nad 10% navedb).

Razmerja med motivi odhoda in prihoda po posameznih območjih istrske "tromeje" nam razkrijejo, da ima italijanski del izrazit suficit pri kategorijah "obisk sorodnikov", "delo" in zlasti "nakupi", deficitaren pa je zlasti pri pritožnih dejavnostih in nakupu bencina. Slovensko območje izkazuje uravnoteženo razmerje pri kategorijah "nakupi", "obisk gostiln" in "delo", izrazit suficit pri nakupu bencina, deficit pa pri "obisku sorodnikov" in "izletih". Na drugem ekstremu je hrvaško območje, ki je močno deficitno pri kategorijah "nakupi" in "delo", rahlo deficitno pa tudi pri "obisku sorodnikov" in "bencinu", medtem ko izkazuje opaznejši suficit pri "izletih" in "obisku gostiln". Zaradi tega lahko italijanski del obravnavanega območja opredelimo kot *centralni*, slovenski kot *polperiferni*, hrvaški pa kot *periferni* del istrske "tromeje". Končno izhaja iz povedanega, da pri motivih obiska sosednjih krajev na območju istrske "tromeje" v skupnem pogledu zbujajo pozornost trije motivi, ki obsegajo med 25% in 30% navedb, in sicer "izlet", "nakupi" in "obisk sorodnikov", medtem ko se preostali motivi gibljejo okrog 5% skupnih navedb.

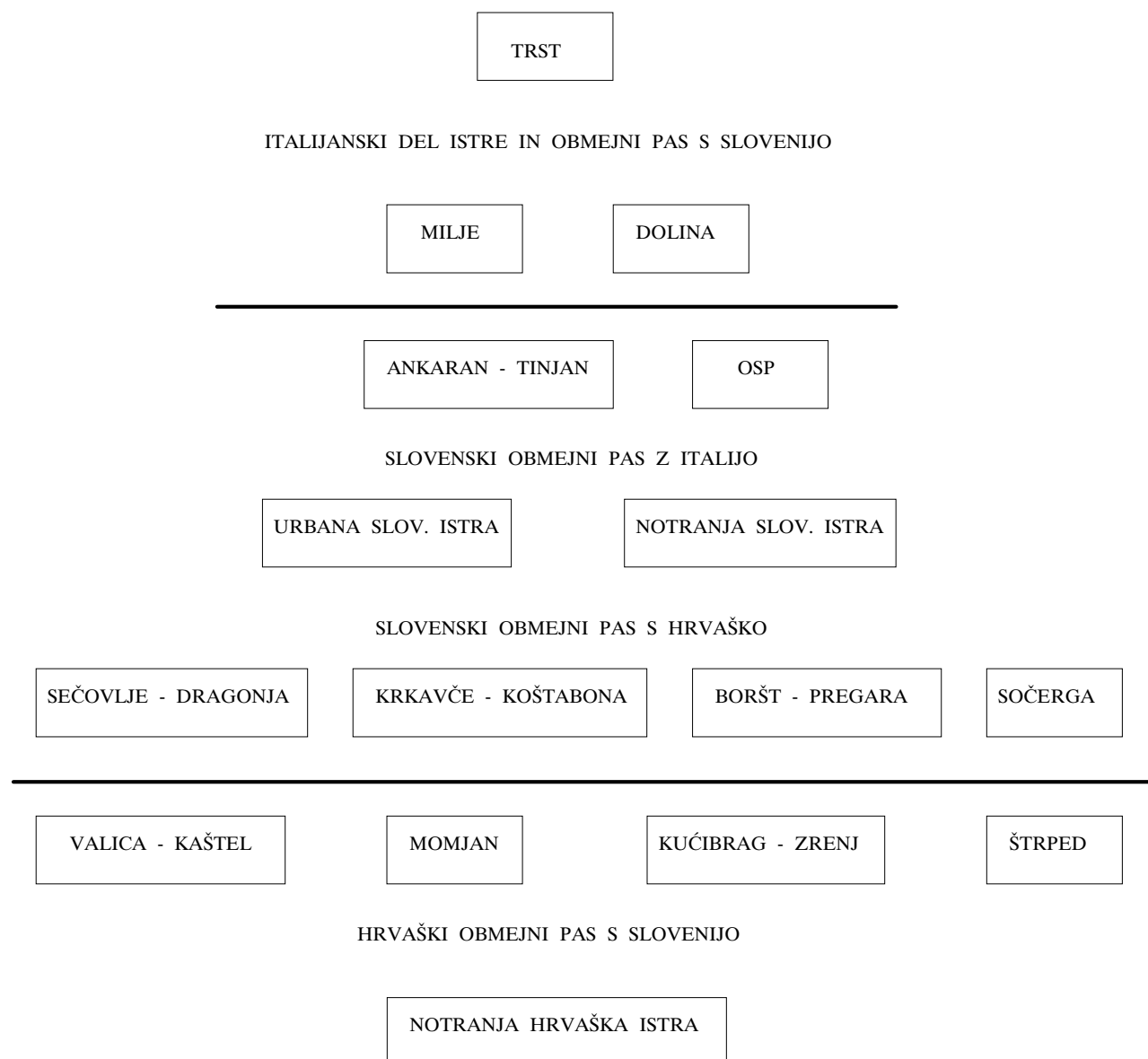
ZAKLJUČEK IN PRIMERJAVA Z GORIŠKIM OBMEJNIM OBMOČJEM

Raziskovanje slovenskih obmejnih območij z uporabo enotne metodologije nam omogoča tudi medsebojne primerjave. Trenutno je primerjava obravnavane istrske "tromeje" možna le z goriškim obmejnimi območjem (Bufon, 1995) na področju slovensko-italijanskih čezmejnih vezi, v zaključku celotne raziskave pa bo primerjavo mogoče opraviti med vsemi slovenskimi

obmejnimi območji. Primerjava z goriško obmejno regijo je zanimiva, saj sodita obe v južni, urbanizirani del slovensko-italijanske meje, v obeh pa sta tudi nacionalni manjšini, in sicer slovenska v Italiji na Goriškem in italijanska v Sloveniji v Istri. Kljub temu so razmere, intenzivnost in tipologija čezmejnih vezi med obema območjema dokaj različni.

Pri priseljevanju družinskih članov opazamo, da je stopnja mobilnosti večja v Istri, kjer znaša od 58% do 59%, kot na Goriškem, kjer se giblje med 43% in 49%. Podobno je z izseljevanjem, zlasti na italijanski strani istrskega obmejnega območja, kjer znaša srednji delež družin z izseljenimi družinskimi člani nad 75%, medtem

ko na slovenski strani isti delež ne presega 50%. V teh okvirih se nekako giblje tudi isti delež v goriškem obmejnem območju (45% na italijanski strani in 53% na slovenski strani). V nasprotju z višjo mobilnostjo pa imajo intervjuvani v Istri na sosednji strani meje manj sorodnikov kot vprašani na Goriškem. V povprečju ima sorodnike na drugi strani meje namreč okrog 85% vprašanih v goriškem obmejnem območju (80% vprašanih na italijanski strani in 86% vprašanih na slovenski strani), vzdolž slovensko-italijanske meje v Istri pa le okrog 65% vprašanih, brez večjih razlik med obema deloma. Podobno velja za znance: te ima na drugi strani meje več kot 90% vprašanih na obeh

Sl. 1: Shema prostorske organizacije in generalizacije "Istrske tromeje".
Fig. 1: Scheme of the spatial organisation and generalisation in the Istrian "three-border" area.

straneh meje na Goriškem, v istrskem delu slovensko-italijanske meje pa med 75% in 80%. Tako znaša skupna stopnja čezmejne družbene povezanosti na Goriškem skoraj 70%, v Istri pa manj kot 60%. Temeljna razlika med obema območjema je v tem, da se na Goriškem močno razlikujejo od drugih lokalne vezi, v Istri pa regionalne, ki presegajo ožji obmejni pas.

Glede funkcionalnih čezmejnih vezi oziroma intenzivnosti čezmejnih stikov so razlike še bolj očitne. Na Goriškem namreč obiskuje kraje na drugi strani meje enkrat tedensko ali pogostejše nad 60%, v Istri pa manj kot 15% vprašanih. Tu tudi izraziteje prevladujejo obiski ob praznikih ali vikendih (45%), medtem ko na Goriškem prevladujejo obiski ob delavnikih (60%). Temu ustrezni so tudi različni motivi obiska krajev na drugi strani meje in s tem funkcionalna struktura posameznih delov slovensko-italijanske meje. V italijanskem delu Istre med navedbami za obisk slovenske strani prevladuje kombinacija motivov "izlet" in "oskrba z bencinom" (okrog 30% navedb), v italijanskem delu Goriške pa "obisk sorodnikov" in "nakupi" (okrog 23%

navedb). Med vprašanimi v slovenskem delu Istre pri motivih obiska italijanske strani izrazito prevladuje motiv "nakupov" (54%), ki je še močnejši kot na Goriškem (44%); v splošnem pa se motivi ne razlikujejo veliko, še posebno glede obiska sorodnikov, ki obsega od 26% do 27% odgovorov v obeh območjih, medtem ko je motiv "dela" v nekoliko večji meri opazen na Goriškem (14%) kot v Slovenski Istri (11%).

Skratka, istrsko obmejno območje je v primerjavi z goriškim demografsko bolj dinamično, vendar je glede čezmejnih vezi tudi veliko bolj tranzitno in ne dosega intenzivnosti lokalnih izmenjav goriškega obmejnega območja. Značilno je tudi, da so tu pred družbeno-kulturnimi v ospredju funkcionalni vidiki čezmejnega obiskovanja, ki se uresničujejo v širšem regionalnem kontekstu in ne le v ožjem obmejnem pasu. Upoštevajoč še hrvaški del, pa postaja istrsko obmejno območje tudi mnogo bolj kompleksno, zaradi česar ga je tudi težko enačiti z drugimi "normalnimi" slovenskimi obmejnimi območji.

CROSS-BORDER RELATIONS IN THE TRIPLE-BORDER AREA BETWEEN ITALY, SLOVENIA AND CROATIA

Milan BUFON

Department of Geography, Faculty of Philosophy, Ljubljana University, SI-1000 Ljubljana, Aškerčeva Cesta 2
e-mail: milan.bufon@zrs-kp.si

SUMMARY

The article presents some of the results of a recent investigation in the three-border area between Slovenia, Italy and Croatia, based on the region of Istra in the Upper Adriatic. Field work and questionnaires distributed among more than 750 families in about 50 selected micro-areas along the Italo-Slovene and Croato-Slovene border as well as in internal parts of the Istran peninsula in Slovenia and Croatia according to the methodology that the author of the survey has developed both at the national and international levels, have shown similarities and disparities in terms of quality, intensity and orientation of cross-border relations in the investigated border region. The area consists in a combination of coast sections with a higher level of urbanization, better road connections and considerable transit cross-border traffic, and internal sections with rare border-crossing facilities, less developed social structure and communication infrastructure.

In relation to spatial mobility of border population, the research found that the percentage of families with members that immigrated from other places is much higher on the Italo-Slovene (60%) than on the Croato-Slovene border (35%). On the contrary, emigration has interested 85% of families on the Croato-Slovene border and the Slovene side of the Italo-Slovene border, but only 50% of families in its Italian counterpart. People from the studied area move mostly to Trieste (17%), Koper (11%) and other Italian towns outside the Region Friuli-Venezia Giulia (10%). Other most cited places are North America, Ljubljana, Izola, Australia and Rijeka (all about 5%). Local oriented domestic and international movements constitute about 70% of total movements in the Slovenian border areas, about 60% in the Italian border area, and about 30% in the Croatian border area.

A result of this movements are cross-border kinship relations, which interest on average more than 75% of the families involved in the research. These relations are more intense in the Slovene border area with Italy and the Croatian border area (85%), and less intense in the internal part of the Slovenian Istra and in the Italian border area (from 65% to 70%). Considering the spatial distribution of the relatives living in the neighbouring border area, we find that 65% of the families have direct cross-border kinship on both sides of the Italo-Slovene border, whilst the

same occurred to 40-45% families at the Croato-Slovene border. Social cross-border ties can be further detected considering the percentage of the respondents having friends across the border. This figure is also very significant: as much as 75% to 80% of the respondents, in fact, gave a positive answer to this question. Social ties seems to be less intense only on the Slovenian side of the Croato-Slovene border, where only half of the respondents indicated to have friends in the neighbouring country.

Actual cross-border relations are shown most evidently by intensity of and motivations for cross-border movements. As the first indicator, the majority of the people living in the investigated »three-border« area can be equally divided into two groups: the first uses to travel across the border once per month or few times per year (43% of the responses), the second visits the neighbouring countries more frequently (43% of the responses). In the Slovenian border area with Italy as much as 25% to 30% of the respondents travel to the neighbouring country few times per week to every day. Two thirds of the respondents in Slovenia travel to Italy mostly during the week, whilst the same number of respondents in Italy use to go to Slovenia on week-ends. Respondents in Croatia use to go to both Italy and Slovenia on working days (55%) as well as on holidays (45%), whilst respondents in Italy and Slovenia go to Croatia nearly exclusively on week-end and holidays (75% to 85%).

Slovenians visit Italy mainly to shop (53% of the motives listed), visit relatives and friends (26%) and work (11%), whilst they go to Croatia mainly for outing (43%) and visiting relatives and friends (40%). Residents in Italy when visiting Slovenia usually combine leisure (31%) with purchase of petrol (30%); these two motivations are followed by motivations related to visiting relatives and friends (15%), eating in restaurants (10%) and others. Motivations for travelling in Croatia are almost totally related to leisure (75%), the rest depends on visiting relatives and friends (11%) and having meals in restaurants (11%). Finally, respondents in Croatia visit both Italy and Slovenia for the same reasons: to shop (50-52%), visit relatives and friends (27-34%), leisure (7-10%) and work purposes (5-6%); instead, petrol purchase is done only in Slovenia, but does not represent a major motivation (5%).

Key words: Border area between Slovenia, Italy and Croatia, Istra, spatial relations between border populations, functional relations between border areas

VIRI IN LITERATURA

Bufon, M. (1995): Prostor, meje, ljudje. Trst, SLORI in ZIFF.

Kržišnik-Bukić, V. (ed.) (1999): Slovensko-hrvaški obmejni prostor: življenje ob meji. Ljubljana, INV.

Ravbar, M. (1999): Border Areas in Slovenia along the Slovenian-Croatian Border. V: Špes, M. (ed.): Nove možnosti podeželja. Geographica Slovenica, 31. Ljubljana, Inštitut za geografijo, 11-92.